

עבודה זרה כו

משה שווערד

1. תוספות מסכת עבודה זרה דף כו עמוד א

עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבניה - פירוש ואפילו ברשות הישראלית דפלוגתא דהנקה דומיא דמילדת ומילדת סתמא ברשות ישראל היא ואפ"ה אינו שרי אלא באחרות עומדות על גבה ומיהו בישראל יוצא ונכנס שרי דעומד על גביו קרינא ביה

2. ספר בית שמואל

דף כ"ז ע"א. צה ישראל לא תניק צנה של עכו"ם, וכי. יעויין ברש"י על התורה על הפסוק היניקה צנים שרה, וז"ל: צנים לשון רצים, ציום המשחה הביאו השרות צניכן עמוכן והניקה אותן, ול"ע הרי שנינו דצת ישראל לא תניק צנה של עכו"ם. הן אמנם דאיתא במדרש, דנפתחו לה דדים כשתי מעינות, ולפי זה היה מקום לומר על פי הרמ"א שכתב ציר"ד שם דאם יש לה חלב הרצה ומלמערת מותר, אבל הט"ז בספר דברי דוד דחה זה, דהרי הכא בטבע לא היה לה חלב הרצה אלא דרך נס, וכי עמיד רחמנא ניסא בכדי לשיקרא, ויעו"ש שכתב לתרן, דהאיסור הוא רק אם מניקה משך זמן אבל להניק פעם אחת מותר דאין חיותו של התינוק תלוי בזה. ובספר פרדם יוסף מביא בשם בנו ליישב בדרך אחר, דכיון דעיקר הטעם בהנקה עכו"ם הוא מפני שמילדת בן לעכו"ם, וכמשמע בסוגיין, וכמו שכתב הרמב"ם פ"ט מהלכות עכו"ם הל"ט, דעל ידי שתניק יקום דור אחר דור עובדי עכו"ם, ולכן אם צלמת יהיה להפך דהיא תניק דרך נס ועל ידי זה יראו כל עמי הארץ נסי הקצ"ה ועל ידי זה יתרכזו גרים בארץ, באופן זה ודאי מותר, והנה צערה היו מרננים אחרים

שילחק אסופי הוא, וכמו שמבואר ברש"י שם, שהביאו השרות צניכן להניק והניקה אותם דרך נס, ועל ידי זה נתרצה כבוד שמיים ובענין זה מותר. ויעויין בילקוט משלי על הכתוב, "פרי לדיק עץ חיים", שכל הילדים שהניקה שרה נתגירו, ולפי זה הרי צלמת גדלתן לשם שמיים ושפיר הניקה. ועיין לעיל כו"ב בתוספות דף י' ע"ב צ"ה, "אמר" בשם המדרש, חלב מטמא חלב מטמא, דאנעונוס ינק מאמו של רבי, ואיתא בירושלמי, זה שונק מהלב אמו של רבי גרם שכל עמנו ונתגיר ולמד תורה עי"ש. וכמו כן החלב שהניקה שרה גרם לכל התנוקות הכס שבסופם נתגירו, וכן מבואר בתנחומא ובילקוט משלי סימן תת"ק.

3. ספר עבודה ברורה

שמילדת בן לעבודת כוכבים. יש לעיין אם מתניתין מיירי בכל גויה גם מי שאינה עובדת עבודה זרה, או רק בעובדת עבודה זרה. ובפשטות מטעם המשנה שמילדת בן לעבודה זרה, משמע דמיירי רק בעובדת עבודה זרה. אמנם בחידושי הגרע"א (יו"ד סוף סימן קנ"ד) כתב, וז"ל: אבל אם אינו עובד עבודת כוכבים וקיבל עליו ז' מצות מילדים, עכ"ל. ומשמע דאם אינו עובד עבודה זרה אך לא קיבל עליו הו' מצות, עדיין אסור, וא"כ צריך לפרש שמילדת בן לעבודה זרה, פירושו שעלול להיות שיגדל לעבודה זרה. אמנם עצם דברי הגרע"א צ"ע, וע' בסדר יעקב מה שכתב לבאר שיטתו.

אבל הגר"ח קניבסקי (בפירוש המטהר על מס' כותים אות י"ח) כתב על דברי הגרע"א, דלפי דבריו "עבודה זרה" דמתניתין לאו דוקא, דענין האיסור הוא משום דהוי כעין מסייע ידי עובדי עבירה, שגורם שיבואו רשעים לעולם.

4. שערים מצויינים בהלכה

ע"ש. וכן משמע בחי' הגרע"א (יו"ד שם ס"ב) שכתב, שאם אינו עובר ע"ז וקיבל עליו ז' מצות מותר, ומשמע דדוקא אם קיבל עליו ז' מצות מותר, כיון דאז יש לו דין גר תושב וכמבואר ברמב"ם (שבת פ"ב הי"ב) דגר תושב מותר ליילד כיון שמצווין להחיותו. וכן מצאתי בהדיא בפמ"ג (א"א סי' של סק"ד) שהוכיח מדברי הרמב"ם דעכו"ם בעלמא אע"ג שאינו עובר ע"ז אסור, אלא אם קיבל עליו ז' מצות מותר. אבל במאירי כאן (ד"ה הרבה) מוכח דבעכו"ם בזה"ז שאינם עובדי ע"ז מותר. וראיתי בדרכי תשובה (שם סק"ז) שהביא בשם הכנה"ג (הגה"ט אות ו) דבעכו"ם שאינם עובדי ע"ז כגון הישמעאלים מותר אפי' אליביה דרבינו יונה, ואפי' בחנם מותר, ולדינא יש לסמוך על הרמב"ן והרשב"א דאפי' בעכו"ם שעובדים ע"ז מותר בשכר, אבל בחנם אסור.

יהודית מיילדת עובדת כוכבים בשכר מו' משום איבה ע"י בתשו' הרשב"א (ח"א סי' קכ) שרופא ישראל מותר לעשות רפואה לנכרית כדי שתתעבר, וראיה מגמ' כאן דבשכר שרי ליילד עכו"ם משום איבה, וא"כ כש"כ רופא שמרפא לכל, ואם אינו מרפא אותם הויא להו איבה טפי, וכתב שהוא ראה

5. שערים מצויינים בהלכה

משום איבה. ובתשו' חתם סופר (יו"ד סי' קלא, חו"מ סי' קצד) כתב ג"כ להתיר איסור דרבנן משום איבה, אבל לא חתיכת הטבור שהוא איסור דאורייתא, אבל אם יש באיבה זו חשש סכנת נפשות שיוסיפו שנאה עלינו כו', מותר אפי' במלאכה דאורייתא. ומובא גם בפת"ש (יו"ד סוס"י קנד). ובתשו' יד שלום (סי' גז) מצדד להתיר באיסור דאורייתא, אם מוכרח מכח הממשלה ע"ש. וע"ע מש"כ בשמ"ב (ח"ב סי' צב סק"א). וכן מצאתי בדרכי תשובה (שם סק"ט) בשם השבולי דוד, דכיון שיש פקודה מהממשלה מותר ליילד עכו"ם בשבת אפי' במלאכה דאורייתא. וע"ע בתפא"י בפרקין (אות ו).

דידכו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן. ע"י בתוס' (ד"ה סבר) דמוכח מדבריהם דמשום איבה מותר לחלל להם שבת באיסור דרבנן. וכ"כ בהדיא בתוס' ר' אלחנן, שאם יש רק איסור דרבנן שרי משום איבה. אבל בריטב"א כתב, דמשום איבה לא הותר אפילו איסור דרבנן. וע"י בפמ"ג (א"א סי' של סק"ה) שהוא מסופק בזה. וכ"כ במשנה ברורה (שם סק"ח) שאינו ברור אי מותר לחלל שבת באיסור דרבנן משום איבה, ומ"מ איסור דאורייתא בודאי לכו"ע אסור, והרופאים שעושים כן הם מחללי שבת גמורים במזיד כו' ע"ש. ובתשו' דברי חיים (ח"ב סי' כח) מתיר באיסור דרבנן משום איבה, משא"כ באיסור דאורייתא, אך מנהג הרופאים להקל באיסור דאורייתא מתקנת ד' ארצות ע"ש. וכן בתוס' שבת (שם סק"ה) מתיר רק באיסור דרבנן

6. ספר עבודה ברורה

וע' באגרות משה (או"ח ח"ד סימן ע"ט) שברור ופשוט דתירוץ זה לא יתקבל כתשובה במדינות שלנו, דיש חשש איבה חמורה העלולה לסכן נפשות, ולכן מותר לו לרפא אף שיעשה מלאכות גמורות מדאורייתא. ויעו"ש היטב באיזה אופן מיירי שם.

יבלה למימר ליה דידן דמינטרי שבתא מחללינן עליהו, דידכו דלא מינטרי שבתא לא מחללינן. ז"ל הריטב"א: ומיהו כל היכא דידיע דלא מקבלי מינייהו ההוא טעמא, מודה אביי דשרי בין בוז ובין באידך (דהנקה) ודאסוקי (כ"ג דצ"ל) בשכר, ואפילו בחנם נמי שרינן כל היכא דאיכא איבה, כגון בומן הוה, עכ"ל. וכן משמע בתוד"ה סבר.

7. ספר סדר יעקב

והיתרו של "איבה" ז"ע אי הוא מזד חשש סכנה
רחוקה, דע"ז יכול להיות עשו שונא ליעקב, ויגרום לאיבוד
נפש מישראל ח"ו, או דאינו מחמת סכנה, אלא שיהא לנו
שלום עמהם, לישא וליתן עמהם ולשאול מהם, וכל
הזרכים, וע' ט"ז יו"ד סי' קנ"ב שחלק על הפרישה וס"ל

8. ספר עבודה ברורה

משום איבה. ראה בסדר יעקב שחקר אם ההיתר
של איבה הוא משום חשש סכנת נפשות, או
דלמא זה כדי שיהיה שלום בינינו, יעו"ש.
ולכאורה נראה לומר דהצד השני נקרא בפי חז"ל
"משום דרכי שלום", וזהו גדר אחר מ"משום איבה".
ואפשר ד"משום איבה" אינו רק משום סכנת נפשות אלא
כל חשש היזק אפילו היזק ממון.

9. ספר סדר יעקב

בעינא לאינסובי. וכל זמן שהאשה מניקה את הולד
היא כחושה וכו' שהדס נעקר ונעשה חלב, וזריכה אני
להצריא את עצמי כדי שאמלא חן בעיני כל רואי עכ"ל ר"י
מלוניל. (וכע"ז במאירי במשנה).

10. ספר סדר יעקב

באפי גברא. דז"י באפי גברי וכנז"ל היינו צפני
בעלי. [וכ"פ במאירי שם וכ"ה בר"ח ע"ב וכ"ה באו"ז
ססי' קמ"ד (גוברא)] ובר"י מלוניל הנ"ל ח"ל כל זמן
שהיא מניקה היא מסרחת לחלב או לחינוק שיונק אותה
ואינו נקי ומלכלך אותה ואת מלבושיה עכ"ל.

11. ספר סדר יעקב

העובדי כוכבים ורועי וכו'. (א) "הע"כ"
מהצנזור. ובאמת ז"ל הגויס וכ"ה באמת דז"ו. וע' סנה.

12. ספר עבודה ברורה

גמ' המינין. בדרכי תשובה (סימן קנ"ה אות ט') כתב
דחיבת מין שנזכר בש"ס ופוסקים, הוא ראשי
חיבות מתלמידי ישו נוצרי. וכן כתב רש"י בהרבה
מקומות, אלא שהושמטו ע"י הצענזורה.
(אבל בספר העיקרים (מאמר שני פרק י"ג) כתב
דשורש של לשון "מין" הוא, דהשם של ראש הכופרים
היה "מאני", על כן קראו הנמשכים אחריו "מינים")

13. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב אבל המינים והמסורות והמורמים היו מורדין ולא מעלין. פרש"י מסורות מלשינים לשקר המוסרין חבריהם ביד עכ"ם אנסיין. והטעם לזה כתב הרמב"ם (עכ"ם פ"י ה"א) מפני שהם מצירין את ישראל ומסירין את העם מאחרי ה'. ובתשו'

גבי הני דמורדין, וה"ה בידים. וכ"כ הרמב"ם (רוצח פ"ד ה"י) דמינים ואפיקורסים מצוה להרגן, אם יש כח בידו להרגן בסייף בפרהסיא הורג, ואם לאו יבא עליהן בעלילות עד שיסבב הריגתן. ובכס"מ כתב דהרמב"ם לא גורס כאן

דמצוה להרגן בידים. אבל בתשו' הרא"ש (כלל לב-ד) כתב, דהא דמותר להרוג מסור היינו דוקא בשעה שהולך לעשות המסירה, או שאמר אלך ואעשה, דאז הוי כרודף וניתן להצילו בנפשו של רודף, אבל אחר שעשה המסירה שוב אין הורגין אותו, והא דאמרין כאן המינים והמסורות מורדין, לא להורגו בידים קאמר, אלא להורידן לבור, ושמה לא יוכל לעלות וימות שמה כו' עי"ש. ובמשנה למלך (מלוה פ"ה ה"ב) תמה על הרא"ש שלא הביא דעת הרמב"ם, וכן תמה על הטור (חור"מ סי' תכה) שפסק כהרמב"ם, ולא חשש לסברת אביו. והא דמחלק הרא"ש בין כשהולך לעשות

המסירה, לבין כשכבר עשה, עי' כזה ברמב"ם (חובל פ"ח הי"א) אם עשה המוסר אשר זמם ומוסר, יראה לי שאסור להרגו, אלא א"כ הוחזק למסור אז הר"ז יהרג שמה ימסור אחרים.

14. ספר סדר יעקב

והמזרם מכל הי"ל שלש שיעות צדקה, שיעת הרמב"ם וסיעתו שאלו שמורדין מותר להרגן צדיקים, שיעת הרא"ש צמס הר"ח שרק כורדה לבור מותר שהיא הריגה על ידי גרמא, ושיעת הראשונים המוצאה צמאורי וצממוקי יוסף שאף כורדה ממש אסורה וקנות ענין מורדין הוא על ידי גרמא כהעלאת סולם וכיו"צ. (המו"ל).

15. ספר עבודה ברורה

היו מורדין. ז"ל החזון איש (סימן ב', סוף ס"ק ט"ז): נראה דאין דין "מורדין" אלא בזמן שהשגחתו יתברך גלויה כמו בזמן שהיו נסים מצויים ומשמשת בת קול, וצדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, והכופרין אז היה בנליזות מיוחדות

בהטיית היצר לתאוות והפקרות, ואז היה ביעור רשעים גדרו של עולם שהכל ידעו כי הדחת הדור מביא פורעניות לעולם ומביא דבר וחרב ורעב בעולם, אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מן דלת העם אין במעשה הורדה גדר הפירצה אלא הוספת הפירצה שיהיה בעיניהם כמעשה השחתה ואלמות ח"ו, וכיון שכל עצמנו לתקן, אין הדין נוהג בשעה שאין בו תיקון, ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת, עכ"ל.

וכבר תמהו עלי, דאיך אפשר לדחות הלכה פסוקה (ברמב"ם פ"י מהלכות עכו"ם ה"א, ובשו"ע יו"ד סימן קנ"ח ובחור"מ סימן תכ"ה) מסברא גרידא, ע' בסדר יעקב מה שכתב בזה. וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן ת"ס).

16. ריטב"א על עבודה זרה דף כו/ב

אני שונה לכל אבידת אחיך לרבות המשומד ואת אמרת מורידין. ואם תאמר ודילמא גופו חמור מממונו, משום יכין רשע וילבש צדיק, דהא איכא מ"ד הכי בפרק הגוזל (ב"ק קי"ט א') גבי ממון מסור שהוא אסור מהאי טעמא, [1] ויש מתרצין דכי מרבינן משומד מלכל אבידת אחיך אף לאבידת גופו מרבינן ליה דהא אבידת גופו כתיב בקרא דלעיל מדכתיב והשבותו לו, ואינו נכון דאי מאבידת גופו פרכינן מאי אתמהא שייד הכא, [2] והנכון דבשלמא גבי מוסר שייד לומר דנפיק מיניה זרעא מעליא, אבל גבי משומד להכעיס מסתמא זרעו כמוהו ליכא למימר הכי דאדרבא משורש נחש יצא צפעוני:

17. שערים מצויינים בהלכה

אוכל נבילות להכעיס מין הוא. [ע"י בתוס' דמומר להכעיס אין לפדותו ומותר ליקח מהם רבית, ואסור להחזיר להם אבידה כעכו"ם. וע"י בכס"מ (אס"ב פי"ג הי"ז) שאין חילוק בין להכעיס ולתיאבון אלא באחד בשאר המצות, אבל משומד לע"ז שהמורה בה ככופר בכל התורה כולה, וכן המחלל שבת בפרהסיא הרי הם כעכו"ם כדאיתא במס' חולין (ה.), ואין חילוק בין להכעיס לתיאבון, וכן דעת הרמב"ם (אבידה פי"א ה"ב) שאין להחזיר להם אבידה.

ישראל מל את העובד כוכבים לשום גר. כתב המרומי שדה, וז"ל: קשה, מאי קמ"ל, דאל"ה היכי משכחת לה גרים. ודוחק לומר דעיקר הבבא תני משום דיוקא דלאפוקי לשום מורנא דאסור. לכן נראה דקמ"ל אפילו אם לא טבל עדיין ויכול לחזור בו, והיינו לשום גירות, כלומר שאומר שמל עצמו לשם גירות, אבל אינו נעשה גר עדיין, עכ"ל, יעו"ש עור.

ועי' בב"י (יו"ד סוס"י רסו) בשם רבינו ירוחם, ומובא גם ברמ"א (יו"ד סי' רסג ס"ה) דאסור למול עובד כוכבים שלא לשם גירות אפילו בחול. ובלבוש (שם) כתב הטעם, שכיון שאין כוונתו להתגייר למה נסיר חרפתו ממנו ולהחתימו באות ברית קודש כו'. ובש"ך (שם סק"ח) הקשה עליו מגמ' כאן, דלא אסור אלא משום רפואה, הא בלא"ה מותר, אפי' שלא לשם גירות, וכן מוכח מדברי הרמב"ם כו' עיי"ש. ועי' בהגה' מילואים (שם) שמיישב קושיתו. ובטור"ז (שם סק"ג) כתב הטעם, כיון דאברהם אבינו עומד ומבחיץ מי שהוא נימול שאינו מניחו לגיהנם, וזה שמל את העכו"ם מבטל סימן המילה מישראל. ובנקה"כ (שם) כתב דלא דק, וכמש"כ בש"ך. וע"ע באות שלום (שם סק"ח) שהאריך הרבה בדברי הרמב"ם בפאה"ד ובדברי הלבוש והש"ך. וע"ע בספרו תשו' מנח"א (ח"ג סי' ח).

ובפת"ש (שם ס"ק יג) הביא מתשו' מעיל צדקה (סי' יד) שכתב עוד טעם, שזה כמו שאין מוכרין טלית מצויצת לעכו"ם שמא יתלוה עמו בדרך ויהרגנו [עי' במס' מנחות מג.], ואף שאין המילה נראית בכל פעם כמו טלית, מ"מ חששא מיהא איכא, אבל כשמל לשם מורנא ומקבל שכר שרי, דהא עביד משום רפואה. וכן בצפנת פענח על דברי הרמב"ם הנ"ל, ציין להא דאין מוכרין טלית מצויצת לעכו"ם.

ימול עו"כ וכו' ע' סו"ת רע"א כמ"י סי' ע"ז דל"ט למצוות ז"כ דעיקר המלוה שיהא מהול. [וע' זרע אברהם

וחכמים אומרים עובד כוכבים מל את ישראל וכו'. כתב בשו"ת אבני נזר (סימן שי"ח סק"ז), להפוסקים דצריך לעשות שליח, אין אבי הבן יוצא בזה ידי מצותו למול את בנו, דהרי אין שליחות לגוי, ומ"מ לא ימתין לדחות המצוה עד שימצא בר שליחות.

עבודה זרה דף כו

שווערד

1. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף כו/א

תנו רבנן בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים ועובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל מפני שחשודה על שפיכות דמים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים עובדת כוכבים מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבינה ורבי מאיר אומר אפילו אחרות עומדות על גבה נמי לא דימנין דשייפא ליה סמא לדד מאבראי וקטלא ליה

2. ריטב"א על מסכת עבודה זרה דף כו/א

ולענין מילדת כותית אמרו בירושלמי שאם היא חכמה מותר דהוה ליה כרופא מומחה שמתרפאין ממנו כדאיתא לקמן דלא מרעי נפשיהו. ונכרית לא תניק בנה של ישראל איכא למידק דהכא משמע דחלב נכרית מותר כל היכא דליכא סכנה ואלו בפי' חרש אמרו תינוק יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואוקימנא בשעת הדחק ומשום דתינוק מסוכן הוא אצל חלב ובתוספתא אמרו אין יונקין לא מן הכותים ולא מבהמה טמאה ואם היא דבר של סכנה מותר שאין לך דברים וכו' ויש אומרים דהכא נמי לא שרינין אלא כשאין מניקה של ישראל מצויה וקרובה ומשום דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב ומיהו כי איכא סכנה מותר לשתותו כשב ואל תעשה עד שתהא לו ישראל והנכון דחלב נכרית מותר מן התורה (מדשני) רחמנא חלב מהלכי שתיים דמאי שנא ומיהו חכמים אסרוהו כל היכא דאפשר בשום מקום בחלב (בתי) ישראל מפני שהן אוכלין שקצין ורמשיין ולגזם האיסור הקישוהו לבהמה טמאה וכן מוכיח בבראשית רבה דאמרינן האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות וכי אסור היה לו למשה לינק מן הנכריות והלא שנינו כותית לא תניק את ישראל כו' הא במקום סכנה מותר אלא לפי שהחזירוהו על כל המצירות ולא רצה לינק אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק חלב כותית הדא הוא דכתיב את מי יורה דעה וגומר ע"כ הרי זה מבואר כדברינו ועל זה נהגו במקצת מקומות להניק בניהם על ידי כותית בשאין מוצאין מנקת ישראל ויש נוהגין אפילו ברשות הנכרים ואומרים שבזמן הזה ליכא חשש שפיכות דמים דאית להו אימת מלכות ועוד דלא מרעי נפשיהו ובכל ארצינו נוהגין שלא להניק חלב כותית כלל והוא מנהג יפה:

3. חדושי הר"ן על עבודה זרה דף כו ע/א

נכרית מניקה את בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה. ומיהא שמעינן שחלב נכרית מותר, וא"ת והא בפרק חרש (ק"ד א') משמע שאינו מותר אלא במקום סכנה דתניא התם תינוק יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ואינו חושש כיונק שקץ, ואוקימנא התם משום סכנה כלומר דליכא מינקת ישראל ולא בעי אומדנא דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, וכתב שם רבינו הנגאל ז"ל דמהא שמעינן דאסור להניק בנה של ישראל מן הנכרית אלא במקום סכנה כבהמה טמאה, וה"ל משמע בתוספתא דשבת (פ"י ה"ד) דתניא התם אין יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה, ויש מי שאומר דודאי הכי קושטא דמילתא דחלב נכרית לא משתרי אלא במקום סכנה ושמעתינן דהכא נמי במקום סכנה מייירי, וכי תימא א"כ מ"ט דר"מ ומאי טעמייהו דרבנן נמי דלא שרו אלא באחרות עומדות על גבה, איכא למימר כגון שאפשר להביא לו מניקה ממקום קרוב ר"מ סבר כיון דאיכא תקנתא חיישינן לשפיכות דמים, ורבנן סברי באחרות עומדות על גבה ליכא למיחש לשפיכות דמים וכיון דהשתא ליכא מינקת וסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב שרינן ליה חלב נכרית אבל בדאיכא מינקת ישראלית חלב נכרית אסור, וכן נראה מן הירושלמי דהכא משום סכנה הוא דשרי דגרסינן בירושלמי אבל נכרית מניקה בנה של ישראל דכתיב והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך תני יונק תינוק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואין חושש לא משום שקץ ולא משום בהמה טמאה אלא הא דהכא דומיא דההיא דבהמה טמאה היא ומשום סכנה כדאוקימנא התם, אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדינא חלב הנכרית מותר דכיון דאסיקנא בפרק אע"פ דחלב מהלכי שתיים מותר מנא תיתי שיהיה יותר אסור חלב נכרית מחלבה של ישראלית אלא לפי שממדת חסידות הוא שלא להניק מחלב נכרית, לפי שטבען של ישראל רחמנין וביישינן אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן ומשום הכי נקט נכרית ועריבו לה בהדי בהמה טמאה אבל לא שיהיה דינן שוה שבהמה טמאה אסור ונכרית אינו אלא ממדת חסידות, וה"ל מוכח במדרש ואלה שמות רבה דאמרינן התם וקראתי לך מינקת מן העבריות וכי אסור היה למשה לינק חלב מן הנכרית לא כן תנינן אבל נכרית מניקה בנה של ישראל ברשותה, אלא למה אמרה כן לפי שהחזירוהו למשה על כל המצירות להניק אותו ופסל את כולן, ולמה פסלן אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק דבר טמא והיינו דכתיב את מי יורה דעה וגו'.

4. שערים מצויינים בהלכה

ברש"י במס' סוטה (יב. ד"ה את מי) דמוכת מדבריו דהטעם הוא משום שאוכלת שקצים ורמשים והתינוק טועם בחלבה כל מה שהיא אוכלת. ובבית דוד (יו"ד סי' כא) כתב, דלפרש"י אם יכולים לשמור הנכרית שלא תאכל דבר איסור בזמן הנקה מותר, אבל להרשב"א אפי' באופן זה אסור. ועי' בפתח עינים דמלשון הריטב"א משמע שגם השקצים ורמשים שאכלה קודם שהתחילה להניק מזיקין, שהחלב שלהן מוליד אכזריות. ועי' במהרש"א (סוטה שם) ובתשו' שואל ומשיב (מהר"ג ח"א סי' נ).

בפנים באר"ז (סי' קמו) דאין לומר דשאני התם שאכלה ממין ע"ז, אבל שאר איסורים לא, אלא מעשה שהיה ממין ע"ז היה, וה"ה שאר דבר איסור. ועי' בירושלמי חגיגה (פ"ב ה"א) ובתוס' שם (טו. ד"ה שובו). וְכִיכ ברכינו בחיי (שמיני יא-מג) דאכילת דבר איסור מטמאם הלב ואין רוה"ק שורה בו. וכ"כ ביש"ש במס' יבמות (פ"ד סי' ז) בשם המקובלים, דאכילת שקצים ורמשים מטמאין הלב והשכל. וכן

ובהגה' אשר"י (סי' ו) כתב בשם אר"ז, שיש להזהיר המניקות שלא יאכלו נבילות וחזיר, וכ"ש שאין להאכילן דברים טמאים [ומשמע כדברי הבית דוד הנ"ל בשיטת רש"י], וראה מאחר שאכלה אמו ממין עבודת כוכבים, וזה גרם לו לעת זקנותו שיצא לתרבות רעה [ועי']

5. תוספות עבודה זרה דף י/ב

אמרינו במדרש חלב מטמא חלב מטמא חלב משנה כשנולד רבי גזרו שלא למול ואביו ואמו מלוהו שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ופטרום לשלום ואמר אותו הגמון אני ראיתי שמלו את זה אלא הקב"ה עושה להם נסים בכל עת ובטלו הגזרה ואמרי' נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו:

6. מדרש רבה שמות פרשה א פסקה כה

ותאמר אחותו אל בת פרעה וגו' למה אמרה מרים מן העבריות וכי אסור לו למשה לינק מחלב הנכרית לא כן תנינן בת ישראל לא תניק בנה של כותית אבל כותית תניק בן ישראל ברשותה אלא למה אמרה כן לפי שהחזירתו למשה על כל המצריות להניק אותו ופסל את כולן ולמה פסלן אמר הקב"ה הנה שעתיד לדבר עמי יינק דבר טמא והיינו דכתיב (ישעיה כח) את מי יורה דעה וגו' למי יורה דעה לגמולי מחלב וגו' ד"א למה פסל דדיהן אמר הקב"ה זה עתיד לדבר עמי למחר יהיו המצריות אומרות זה שמדבר עם השכינה אני הניקתיהו ותלך העלמה למה קראה הכתוב עלמה שהלכה בזריות ר' שמואל אמר שהעלימה את דבריה ותאמר לה בת פרעה היליכי א"ר חמא ב"ר חנינא נתבאת ולא ידעה מה נתבאת היליכי וואני אתן את שכרך א"ר חמא בר חנינא לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנוטלים שכר ותקח האשה את הילד ותניקהו באותה שעה נתן לה הקב"ה מקצת שכרה שהיא היתה מחיה את הילדים וכן הקב"ה החזיר לה את בנה ונתן לה שכרה:

7. שו"ע יורה דעה סימן פא

(ז) חלב אשה מותר ... [ביאור הגר"א אות לא] חלב מצרית כחלב ישראלית ומ"מ לא יניקו תינוק מן המצרית אם אפשר בישראלית דחלב עובדת כוכבים מטמא חלב ומוליד לו טבע רע (ר"נ פא"מ בשם הרשב"א) וכן לא תאכל המינקת אפי' ישראלית דברים האסורים (הגהות אש"ר) וכן תינוק בעצמו כי כל זה מזיק לו בזנותו:

8. ביאור הגר"א (שם) אות לא

חלב עובדת כוכבים כו'. מתני' וגמ' ע"ז כ"ו א' וירושלמי שם אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל דכתיב והיו מלכים אומנין ושרותיהם מיניקותיך אלא שר"ה כתב דוקא במקום סנה דבירושלמי מסיים שם תני יונק תינוק מן העובדת כוכבים ומבהמה טמאה ומביאין לו חלב מ"מ ואינו חושש לא משום יונק שקץ ולא משום טמאה אלמא דומיא דבהמה טמאה הוא וכן בגמ' דידן בס"פ חרש קי"ד א' וקאמר שם התם משום סנה א"ה כו' וכ"מ בתוספתא דשבת דתנא שם אין יונקין מן העובדת כוכבים ומן בהמה טמאה אבל רשב"א כתב דמדות חסידות הוא לפי שחלב מגדל טבע כיוצא בו לכן עריבו בהדי בהמה טמאה ובמ"ר פ' שמות וקראתי לך אשה מינקת כו' וכי אסור היה למשה לינוק מחלב עובדת כוכבים לא כן תנינא אבל עובדת כוכבים מניקה כו' פה שעתיד לדבר כו' וז"ש ומ"מ כו' דחלב כו'. ר"נ רפ"ב דע"ז ועתוס' שם י' ב' ד"ה א"ל כו' (ע"כ):

9. ילקוט שמעוני תהלים - פרק קה - רמז תתסג

בהיותם מתי מספר... אמר רב יהודה אמר רב אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן, ולנביאי אל תרעו אלו תלמידי חכמים. אמר ר' לוי אין העולם מתקיים אלא בהבל תינוקות של בית רבן, א"ל רב פפא לאבבי דידי ודיך מאי, א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא, ואמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש, א"ל ר' לוי לר' יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה, רבינא אמר מחרימין אותה:

10. משנה מסכת אבות פרק ב

רבי יהושע בן חנניה, אשרי יולדתו

11. רע"ב על מסכת אבות פרק ב משנה ח

אשרי יולדתו - מאושר במדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו, וי"א ע"ש שהיא גרמה לו שיהא חכם. שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומר להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעיי שיהיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבה"מ כדי שלא יכנסו באזניו אלא ד"ת:

12. תלמוד ירושלמי מסכת יבמות דף ח/ב

ראה את רבי יהושע וקרא עליו (ישעיה כח) את מי יורה דעה, זכור אני שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אזניו בדברי תורה

13. ספר מעין בית השואבה (פרשת נשא, הפטרה)

שאין באפשרות להזדיין הבנים בדרך אחרת ממה שדורכים האבות, כי הבנים מתחנכים ממה שרואים אצל ההורים, ואם יאמר האדם לבנו להחזיק באיזה הנהגה טובה שאין הוא בעצמו מחזיק בה, אף אם יוכיחו ע"ז מאה פעמים ואחת לא יצליח, ואם תרצה לגדל נזיר, העצה היחידה היא שאתה בעצמך תתנהג כנזיר.